

POSTUPCI PROVJERE U SJEMENIŠNOJ FORMACIJI PREMA CRKVENO-PRAVNIM DOKUMENTIMA

Zdenko Ilić

Sveučilišta u Osijeku

Katolički bogoslovni fakultet Đakovo
zdenko.ilic@djkbf.hr

UDK: 272-722.53:377

272-722.53:331

272-74:27-558.5

Pregledni rad

Primljeno 05/2015.

Sažetak

U prvom poglavlju, pod naslovom 'Primanje u veliko sjemenište', autor donosi odredbe i pravila koja se moraju poštivati prilikom primanja mladića u tu ustanovu. Nakon što su primljeni, alumni su obvezni slijediti specifičan odgoj i obrazovanje na putu prema prezbiteratu. U drugom poglavlju glavni naglasak se stavlja na tražene preduvjete i uvjete za pripuštanje svetom ređenju u svjetlu primanja lektorata, akolitata i prijelaznog đakonata.

Pripuštanje svetom ređenju naslov je trećeg poglavlja. Pri analizi ranju kanona o kandidatima za ređenje, autor na jedan sistematičan način predstavlja sve uvjete koji se moraju ispuniti prije đakonskog i prezbiteranskog ređenja, i to sljedećim redom: uvjeti za valjanost, uvjeti za dopuštenost, osobine kandidata za ređenje, nepravilnosti i smetnje te potrebni dokumenti.

Ključne riječi: biskupijsko sjemenište, veliko sjemenište, primanje u sjemenište, odgoj kandidata za svete redove, uvjeti za ređenje, nepravilnosti za primanje svetih redova, dokumenti za ređenje.

UVOD

Cjelokupan odgoj i obrazovanje u velikom sjemeništa moraju biti usmjereni prema doživotnoj posveti budućeg prezbitera služiti Bogu i Crkvi. Istina, posvećenje je Božji čin, a ne samo čin ljudske volje: čovjekovoj volji uvijek prethodi dar poziva od strane Boga. Doživotnost proizlazi iz sakramentalnosti posvećenja, koja dovodi do bitne promjene s obzirom na prijašnje krsno stanje. Stoga, u činima koje vrši posvećeni službenik djeluje sam Krist na dobro Crkve kao

njegova tijela. No, iako je istina da je posvećeni službenik sredstvo Kristova spasenjskog djela, ipak je potrebna njegova voljna, slobodna i svjesna suradnja. Radi se, dakle, o jednoj aktivnoj suradnji: posvećeni službenik mora biti svjestan vrijednosti i dostojanstva činâ koje vrši, odnosno težine i dostojnosti svećeničke službe.

Ta svjesnost je zapravo njegov osobni odgovor na neizrecivi Božji dar koji otkriva u svećeničkom ređenju.

Stoga, sva sjemenišna formacija mora biti usmjerena prema dva cilja: pripremiti buduće službenike Crkve na prikladno naviještanje Božje riječi i na služenje narodu Božjem. Najprikladnija sredina za ostvarenje te zahtjevne i izazovne zadaće je sjemenišna zajednica, u kojoj se pitomci duhovno i znanstveno razvijaju te sazrijevaju na putu prema svećeničkoj službi (usp. kan. 244). Na tom putu rasta i osobnog sazrijevanja postoje i određeni preduvjeti koje svaki onaj koji kani postati članom takve zajednice mora ispuniti: od primanja u sjemenište do pripuštanja svetom ređenju.

Prema *Ratio institutionis sacerdotalis Croatiae* (dalje u tekstu RISC), br. 64., svećenički odgoj i obrazovanje ravnaju se prema dekretu *Optatam totius* iz 1965. godine, Zakoniku kanonskoga prava iz 1983., *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* iz 1985. te prema *Pastores dabo vobis* iz 1992. Osim njih, tu je i apostolsko pismo, *motu proprio* rimskog prvosvećenika Benedikta XVI. *Ministorum institutio*, objavljeno 16. siječnja 2013., kojim se modificira apostolska konstitucija *Pastor bonus* te se mjerodavnost nad sjemeništima od sada prenosi s Kongregacije za katolički odgoj na Kongregaciju za kler. Stupio je na snagu 15. dana od objavljivanja, i to u *L'Osservatore Romano*.¹

Temeljne odredbe pri odgoju i obrazovanju svećeničkih kandidata koje ćemo slijediti i tumačiti u ovom radu su one sadržane u važećem ZKP-u. One će nam biti smjernice kroz tri važna koraka sjemenišne formacije: od primanja u veliko sjemenište, preko primanja nižih službi pa sve do pripuštanja svetom ređenju. Uz kanonske odredbe koristit ćemo se i drugim gore navedenim dokumentima kojima ćemo eventualno nadopuniti ili pojasniti ta tri koraka na putu prema svećeništvu. Drugim riječima, vidjet ćemo koji su to postupci provjere koje svaki mladić-pitomac-pripravnik-kandidat mora proći kako bi došao do cilja sjemenišne formacije – posvećenog službenika Katoličke Crkve.

¹ Cjeloviti tekst na latinskom vidi na: http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/la/motu_proprio/documents/hf_ben-xvi_motu-proprio_20130116_ministorum-institutio.html (20.2. 2015.)

1. PRIMANJE U VELIKO SJEMENIŠTE

1.2. Veliko sjemenište

Da bismo mogli govoriti u preduvjetima za primanje u veliko sjemenište, potrebno je vidjeti kakve su kanonske odredbe s obzirom na samu instituciju velikog sjemeništa i njegovu svrhu postojanja. Kan. 237 u svoja dva paragrafa govori o osnivanju biskupijskog ili međubiskupijskog velikog sjemeništa. Razlika između malog i velikog sjemeništa jest u obvezi osnivanja velikog sjemeništa (*sit seminarium maius*), dok se osnivanje malog sjemeništa (*seminarium minus*) prepušta prosudbi dijecezanskog biskupa, ako smatra potrebnim njegovo osnivanje (usp. kan. 234, § 1).

Ipak, zakonodavac ne određuje da svaka biskupija mora imati veliko sjemenište: kan. 234, § 1: "Neka u svakoj biskupiji, gdje je to moguće i korisno, bude veliko sjemenište; inače, neka se pitomci koji se pripremaju za svete službe povjere drugom sjemeništu ili neka se osnuje međubiskupijsko sjemenište." Kako vidimo, u slučaju da neka biskupija ne može imati vlastito sjemenište, pitomci moraju biti povjereni nekom drugom sjemeništu, ili neka se osnuje međubiskupijsko, ukoliko:

- nema dovoljnog broja pitomaca za osnivanje velikog sjemeništa
- nema potrebnih i pripremljenih svećenika koji jamče njegovo djelovanje
- biskupija nema dovoljna ekonomska sredstva za uzdržavanje samog sjemeništa.

Nadležna vlast za osnivanje međubiskupijskog sjemeništa je biskupska konferencija ili biskupi kojih se to tiče. No prije toga potrebno je dopuštenje Apostolske Stolice, i to za samo osnivanje međubiskupijskog sjemeništa i njegova statuta: § 2: "Neka se međubiskupijsko sjemenište ne osniva, osim ako se prije i za sam osnutak i za statut sjemeništa dobije odobrenje Apostolske Stolice i, daka-ko, biskupske konferencije, ako se radi o sjemeništu za sve njezino područje, inače, biskupa kojih se to tiče." Ovdje možemo uočiti i jednu bitnu razliku: kod osnivanja biskupijskog sjemeništa ne traži se dvostruko odobrenje od Apostolske Stolice, kao što je to slučaj s međubiskupijskim sjemeništem, jer je sam dijecezanski biskup nadležan za njegovo osnivanje.

2. Uvjeti za primanje

U kan. 241 nabrojane su osobine onih koji kane ući u veliko sjemenište (§ 1) te isprave za to prijeko potrebne (§§ 2-3). Prvi paragraf donosi kriterije prosudbe o osobnoj prikladnosti onih koji upućuju

molbu za primanje, a o čemu odlučuje dijecezanski biskup. Osobine na temelju kojih se mladići mogu primiti u veliko sjemenište su:

- Ljudske i čudoredne vrline kao što su: uljudnost, vjernost preuzetim obvezama, osjećaj za pravdu, za prijateljstvo, ispravni i staloženi osjećaj za slobodu, aktivan temperament, sposobnost suradnje s drugima.
- Duhovne vrline: ljubav prema Bogu i bližnjemu, nadnaravni osjećaj prijateljstva, prokušana uzdržljivost, osjećaj crkvenosti, osjećaj pastoralne brige.
- Umne vrline: sposobnost pravog i zdravog prosuđivanja, dovoljna intelektualna sposobnost za teološki studij.
- Tjelesno i duševno zdravlje: s obzirom na ove karakteristike, moguće je posredovanje liječnika i psihologa. Ipak, ovdje treba poštivati odredbu kan. 220, kojim se štiti dobar glas i pravo na intimu. U svakom slučaju, radi svrhe primanja u veliko sjemenište, tko pristane na medicinsko-psihološke provjere, prihvaća također da iz njih mogu nastati teški razlozi zbog koji bi eventualno bili neprikladni za svećenički život. U suprotnome, nemoguće bi bilo primijeniti kan. 241 s obzirom na provjeru osobina onoga koji kani ići putem prema svećeništvu. Objekt tih provjera mogu biti također i navike koje mogu biti nasljednog karaktera članova obitelji, kao npr. alkoholizam.
- Prava nakana, odnosno ispravna i slobodna volja. Naime, ta prava nakana očituje se u volji kojom molitelj moli da bude primljen u veliko sjemenište s nakanom služiti Bogu i Crkvi.²

Na osnovi svih tih elemenata, dijecezanski će biskup procijeniti hoće li molitelja primiti u veliko sjemenište ili odbaciti njegovu molbu. Prije nego donese konačnu odluku molitelj mora priložiti i isprave prijeko potrebne za pozitivan odgovor prihvaćanja molbe. Te isprave, o kojima govori § 2, su:

- isprava o krštenju i potvrđi;
- druge isprave koje se zahtijevaju prema propisima uredbe o svećeničkom odgoju i obrazovanju; koje su to druge isprave, odredila je biskupska konferencija u svojem nacionalnom *Ratio* te u *Pravilniku* dotičnog velikog sjemeništa.

RISC 89 određuje sljedeće potrebne dokumente za primanje u veliko sjemenište:

- krsni list,
- svjedodžba o maturi ili svjedodžba o završnom ispitu,

² Usp. OT 6.

- liječnička svjedodžba,
- domovnica,
- preporuka župnika,
- svjedodžba o obiteljskim prilikama,
- molba kandidata za primanje u sjemenište.

RISC 90., pod naslovom *Kriteriji za razlučivanje zvanja prigodom primanja u sjemenište*, potom određuje da se trebaju provjeriti:

- dosadašnji život po vjeri i jasno očitovanje poziva
- pozitivno iskustvo Crkve
- zrela i skladna osobnost
- apostolska i misionarska revnost
- usmjerenost na život u celibatu
- dovoljna intelektualna sprema.

Osim toga, traži se i psiho-afektivna zrelost, napose na spolnom području, koja se očituje u ispravnom odnosu prema osobama i jednog i drugog spola. Ako neki kandidat osjeća određenu sklonost prema osobama istog spola, takva situacija zahtijeva vrlo delikatan pristup svih onih uključenih u odgoj i obrazovanje svećeničkih kandidata (usp. RISC 91).

S obzirom na njihovo primanje u sjemenište i pripuštanje svetom ređenju, Kongregacija za katolički odgoj 4. studenog 2005. izdala je *Uputu o uvjetima za prosuđivanje zvanja osoba s homoseksualnim sklonostima*. Evo nekih od glavnih naglasaka Upute: prema kan. 1024 ZKP-a, sveto ređenje može valjano primiti samo kršteni muškarac. Osim ta dva bitna uvjeta za valjanost potrebna je i određena zrelost kandidata, koja se očituje na više razina: ljudskoj, kršćanskoj, psiho-afektivnoj i sociološkoj. Sve te dimenzije međusobno su povezane i isprepletene te se očituju u konkretnom i ispravnom življenju odnosâ, bilo prema muškarcima, bilo prema ženama.³

Nadalje, Uputa se kratko osvrće na pojamovnu i sadržajnu razliku između homoseksualnih čina i homoseksualne sklonosti. Homo-

³ CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *Instructio circa criteria ad vocationes discernendas eorum qui inclinantur ad homosexualitatem, intuitu eorum ad admissionis ad Seminarium et ad Ordines Sacros*, u: AAS 97(2005.), 1007-1013, ovdje 1008: "Alla luce di questo ricco insegnamento, la presente Istruzione non intende soffermarsi su tutte le questioni di ordine affettivo o sessuale che richiedono un attento discernimento durante l'intero periodo della formazione. Essa contiene norme circa una questione particolare, resa più urgente dalla situazione attuale, e cioè quella dell'ammissione o meno al Seminario e agli Ordini sacri dei candidati che hanno tendenze omosessuali profondamente radicate."

seksualni čini nikada ne mogu biti prihvaćeni, ni u kojem slučaju, niti kao takvi odobravani, jer su u sebi nemoralni i protiv naravnoga zakona te se kvalificiraju kao teški grijeh. Kada se radi o osobama s homoseksualnim sklonostima, Crkva naučava da one nisu same izabrale takvo stanje te da ih treba prihvaćati s poštovanjem, obazrivošću i bez diskriminacije. I takve su sklonosti u sebi objektivno neuredne. Bez obzira radi li se o homoseksualnim činima ili sklonostima, Uputa propisuje da oni koji prakticiraju homoseksualnost i pokazuju duboku takvu sklonost, ne mogu biti primljeni u sjemenište niti pripušteni svetom ređenju. Ako se radi samo o homoseksualnoj sklonosti prolaznoga karaktera, ona mora biti nadvladana najmanje 3 godine prije đakonskoga ređenja.⁴

Kada se radi o prosuđivanju prikladnosti takvog kandidata, da bi mogao biti pripušten đakonskom ređenju, osim odgovornosti i konačne odluke biskupa traži se i suradnja sjemenišnih poglavara, posebice rektora sjemeništa, te redovničkih poglavara, ako se radi o kandidatu za redovništvo, a napose duhovnika sjemeništa. Njegov je temeljni zadatak vrjednovati sve kvalitete osobnosti kandidata, posebice kada se radi o njegovoj seksualnoj dimenziji. Stoga, ako duhovnik (ili ispovjednik) otkrije da kandidat pokazuje homoseksualnu sklonost ili da je prakticira, dužan je po savjesti odgovoriti ga od daljnjeg hoda prema ređenju. Ako kandidat to prešuti ili unatoč suprotnim savjetovanjima nastavi hod prema ređenju, to bi bilo teško nepoštenje (*gravemente disonesto*) i u potpunoj je suprotnosti sa službom Crkve i njezina služenja.⁵ Stoga, u svojem zaključku,

⁴ *Idem*, 1009.: “Alla luce di tale insegnamento, questo Dicastero, d’intesa con la Congregazione per il Culto Divino e la Disciplina dei Sacramenti, ritiene necessario affermare chiaramente che la Chiesa, pur rispettando profondamente le persone in questione, non può ammettere al Seminario e agli Ordini sacri coloro che praticano l’omosessualità, presentano tendenze omosessuali profondamente radicate o sostengono la cosiddetta cultura gay. Qualora, invece, si trattasse di tendenze omosessuali che fossero solo l’espressione di un problema transitorio, come, ad esempio, quello di un’adolescenza non ancora compiuta, esse devono comunque essere chiaramente superate almeno tre anni prima dell’Ordinazione diaconale.”

⁵ *Idem*, 1011: “La chiamata agli Ordini e responsabilità personale del Vescovo o del Superiore Maggiore. Tenendo presente il parere di coloro ai quali hanno affidato la responsabilità della formazione, il Vescovo o il Superiore Maggiore, prima di ammettere all’Ordinazione il candidato, devono pervenire ad un giudizio moralmente certo sulle sue qualità. Nel caso di un dubbio serio al riguardo, non devono ammetterlo all’Ordinazione. Prima di ogni Ordinazione, il rettore deve esprimere un suo giudizio sulle qualità del candidato richieste dalla Chiesa [...] Il direttore spirituale deve segnatamente ricordare le esigenze della Chiesa circa la castità sacerdotale e la maturità affettiva specifica del sacerdote, nonché aiutarlo a discernere se abbia le qualità necessarie. Egli ha l’obbligo di valutare tutte le

Uputa poziva biskupe i poglavare na oprezno prosuđivanje kandidata usmjerenih prema svećeničkom pozivu te na njezino vjerno obdržavanje radi dobra i samih kandidata i Crkve.

Kan 241, § 3 zaslužuje dodatna pojašnjenja. On glasi: “Ako se radi o primanju onih koji su otpušteni iz drugih sjemeništa ili redovničke ustanove, traži se osim toga svjedočanstvo dotičnog poglavara, osobito o razlogu njihova otpuštanja ili odlazaka.” Svrha tih dodatnih svjedočanstava jest otkriti razloge zbog koji je kandidat-molitelj bio otpušten ili je svojevolumno otišao.⁶ Ako kandidat-molitelj koji je prethodno otpušten iz jednog velikog sjemeništa ili neke redovničke ustanove traži primanje u drugo veliko sjemenište, postoji obveza od strane biskupa *ad quem* da zatraži dodatna svjedočanstva (*testimonium*) bilo od biskupa *a quo* bilo od mjerodavnog višeg poglavara redovničke ustanove. Tu obvezu napose naglašava RISC 92 u kojem navodi sljedeće uvjete primanje takvog jednog kandidata:

- molba kandidata s navedenim razlozima zbog kojih je bio otpušten ili je sam izišao
- prijašnji poglavari moraju dostaviti sve informacije o njemu
- molbe onih koji su nakon navršene 18. godine života već dva puta bili otpušteni iz sjemeništa ili neke redovničke ustanove neka se ne prihvaćaju.

Ako se radi o tzv. kasnijim zvanjima ili o muškarcima zrelije dobi, kan. 233, § 2 poziva svećenike i dijecezanske biskupe da ih “riječju i djelom razborito pomažu i prikladno pripravljavaju”. Na tra-

qualità della personalità ed accertarsi che il candidato non presenti disturbi sessuali incompatibili col sacerdozio. Se un candidato pratica l'omosessualità o presenta tendenze omosessuali profondamente radicate, il suo direttore spirituale, così come il suo confessore, hanno il dovere di dissuaderlo, in coscienza, dal procedere verso l'Ordinazione [...] Sarebbe gravemente disonesto che un candidato occultasse la propria omosessualità per accedere, nonostante tutto, all'Ordinazione. Un atteggiamento così inautentico non corrisponde allo spirito di verità, di lealtà e di disponibilità che deve caratterizzare la personalità di colui che ritiene di essere chiamato a servire Cristo e la sua Chiesa nel ministero sacerdotale.”

⁶ S obzirom na ovu problematiku, Kongregacija za katolički odgoj u svom Okružnom pismu *L'ammissione al seminario di candidati provenienti da altri seminari o famiglie religiose* godine 1986. upozorava da mnogi biskupi nisu bili dovoljno pažljivi pri traženju informacija o razlozima otpuštanja ili odlaska nekog kandidata iz prijašnjeg sjemeništa: “non mancano infatti numerosi vescovi e rettori di seminari, che deplorano una troppo facile accettazione in altri seminari di seminaristi da loro dimessi, senza che siano state chieste all'ordinario a quo informazioni circa le qualità spirituali, umane ed intellettuali di tali candidati e circa le cause per le quali hanno abbandonato l'istituto” (in EV 10/949-952).

gu te kanonske odredbe, a u svjetlu PDV 64, RISC 93 donosi konkretne smjernice s obzirom na njihovo primanje u veliko sjemenište:

- pomno ispitati njihovu nakanu i razloge takve odluke
- provjeriti kakav glas uživaju iz zajednice iz koje dolaze
- provjeriti njihovu osnovnu kulturu
- zatražiti preporuku župnika
- izraditi poseban program za njihovu formaciju
- završiti filozofsko-bogoslovni studij, ako to do sada nisu učinili
- ako jesu, prilagoditi poseban program za njihovu sjemenišnu formaciju.

1.3. *Periodo propedeutico* ili *corso introduttivo*

RISC 95 predviđa i pripremno ili propedeutsko razdoblje za sve one mladiće koji ne dolaze iz malih sjemeništa, nego iz nekih drugih srednjih škola. Izraz *periodo propedeutico* prvi je put upotrijebila Kongregacija za katolički odgoj u svom *Lettera circolare su alcuni aspetti più urgenti della formazione spirituale nei seminari*.⁷ Primarni cilj tog pripremnog razdoblja jest jedna ozbiljna duhovna priprava na sjemenišni život koja neka traje godinu dana. No budući da takvi mladići dolaze u veliko sjemenište ne samo s nedostatnom duhovnom nego i s nedostatnom ljudskom i kulturnom temeljnom naobrazbom, ukazala se potreba za jednim pripremnim vremenskim razdobljem koji bi im omogućio lakše ucjepljenje u sjemenišni i odgojni život. Stoga je ista Kongregacija 1. svibnja 1998. objavila informativni dokument *Il periodo propedeutico*,⁸ upućen svim biskupima i odgojiteljima. U tom su dokumentu opisana iskustva različitih velikih sjemeništa pojedinih katoličkih zemalja povezana s početnom fazom sjemenišnog odgoja, nazvanom *corso introduttivo* ili uvodni tečaj, kako ga je predvidio dekret *Optatam totius* u br 14.⁹

Kada je riječ o duljini tog pripremnog razdoblja, Kongregacija ne donosi konkretnu smjernicu. Tu odluku prepušta razboritom

⁷ CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *Lettera circolare su alcuni aspetti più urgenti della formazione spirituale nei seminari*, 6 gennaio 1980, u: EV 7/45-90.

⁸ CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, Documento Informativo *Il periodo propedeutico, sul periodo propedeutico all'ammissione in seminario*, 1 maggio 1998, Città del Vaticano, 1998.

⁹ OT 14: "... crkvene studije treba započeti Uvodnim tečajem koji će trajati određeno vrijeme. U tom uvodu u studij neka se otajstvo spasenja tako izlaže da studenti uoče smisao, raspored i pastoralno usmjerenje crkvenih studija, i da im to ujedno pomogne da sav svoj život zasnuju na vjeri i njome prožmu, te da se učvrste da prihvate svoje zvanje s osobnim predanjem i radosna srca"

suđu svake biskupske konferencije koja, osim definiranja vremenskog trajanja, treba napraviti i određeni plan i program za duhovni i intelektualni rast u sjemenišnoj zajednici. Osim toga, treba omogućiti i posebnu ustanovu u kojoj bi ti kandidati boravili, zajedno s njihovim odgojiteljima, i to bilo na razini određene crkvene pokrajine bilo na nacionalnoj razini.

1.4. Formacija i odgoj

Kao redoviti put prema svećeništvu postoji obveza da se cijela formacija pitomaca odvija u velikom sjemeništu. Samo u posebnim okolnostima dijecezanski biskup može dopustiti da pitomac vrijeme formacije živi izvan velikog sjemeništa, ali uz uvjet da je u njemu proveo barem četiri godine (usp. kan. 235, § 1). To znači da ne postoji obveza boravka u velikom sjemeništu, nego obveza primiti potrebnu formaciju i pripremu u njemu. O onima koji ne borave u sjemeništu govori § 2: "Oni koji zakonito borave izvan sjemeništa neka dijecezanski biskup povjeri kojem pobožnu i prikladnu svećeniku, koji neka se brine da se pomnjivo odgajaju u duhovnom životu i stezi." (usp. PDV 60-61). Naglasak je na brizi za duhovni život i disciplinu onih koji zakonito borave izvan velikog sjemeništa. Oni će slijediti studije pri ostalim institutima ili fakultetima: ipak, nadzor nad tim njihovom stegom podrazumijeva i nadzor nad njihovim studijem. Zapravo, taj svećenik zamjenjuje ulogu rektora sjemeništa. Pobožni će i prikladni svećenik, koji bdije nad njima, svoje mišljenje uputiti rektoru velikog sjemeništa. Stoga se ova kanonska odredba ne smije izjednačiti ni sa službom duhovnika (kan. 239, § 2), ni s ispovjednikom (kan. 240, § 1), ni s *moderator vitae spiritualis* (kan. 246, § 4). Naime, kan. 235, § 2 ne kaže da taj svećenik ima duhovnu obvezu prema njima, nego samo da nadgleda njihov duhovni život. Radi se, dakle, o vanjskom, a ne o unutarnjem području.

Nakon zakonito osnovanog velikog sjemeništa, nastavlja zakonodavac, svako se sjemenište mora ravnati prema nacionalnoj Uredbi o svećeničkom odgoju i obrazovanju (*Ratio Institutionis sacerdotalis nationalis*), koju treba izraditi biskupska konferencija, a odobriti Sveta Stolica, prema kan. 242, § 1. Taj *Ratio* mora odrediti "vrhovna načela i opće odredbe odgoja i obrazovanja" (kan. 242, § 1) u svim "biskupijskim i međubiskupijskim sjemeništima" (kan. 242, § 2). Osim toga, svako sjemenište mora imati i Pravilnik odobren od dijecezanskog biskupa ili, ako se radi o međubiskupijskom sjemeništu, od biskupa kojih se to tiče (kan. 243).

Kongregacija za katolički odgoj (sjemeništa i institute za studij) odobrila je dana 19. svibnja 2012. godine novi *Ratio fundamentalis*

nationalis Croatiae pod nazivom *Formacija svećeničkih kandidata. Načela i smjernice*, koji je izradila Hrvatska biskupska konferencija.¹⁰ Ista je biskupska konferencija pod predsjedanjem tadašnjeg predsjednika HBK-a, nadbiskupa đakovačko-osječkoga mons. Marina Srakića, dana 20. srpnja 2012. jednoglasno odobrila ovaj dokument, koji je stupio na snagu 1. listopada 2012., a vrijedi za razdoblje od šest godina. Nakana nam nije analizirati sadržaj ove Uredbe, nego ćemo se, kada to bude potrebno, osvrnuti na pojedine brojeve Uredbe, napose onda kada nam ZKP ne daje sve informacije vezane uz našu temu.

2. PRIMANJE NIŽIH SLUŽBI

Godine 1972. apostolskim pismom *motu proprio* Rimskoga prvosvećenika Pavla VI. *Ministeria quaedam* ukinuti su tonzura, niži redovi i subđakonati. Zatim se godinu dana kasnije, 15. kolovoza 1973., apostolskim pismom *motu proprio* istoga Rimskog prvosvećenika *Ad pascendum* odredilo da se klerikom u Katoličkoj Crkvi postaje primanjem prvog stupnja svetog reda, đakonata. ZKP iz 1983., u kan. 266, § 1 određuje da "primanjem đakonata netko postaje klerik". Time se razriješilo pitanje kada netko postaje klerik.

No da bi netko postao klerikom, potrebni su i određeni koraci koji prethode primanju svetog ređenja. Važeći Zakonik *ad liceitatem* ređenja zahtijeva:

- Sakrament svete potvrde (kan. 1030)
- Liturgijski obred *admissio* kojim pripravnik biva upisan među kandidate za sveto ređenje (kan. 1034)
- Primanje službi čitača i akolita uz prikladno vrijeme obavljanja tih službi. Između službe akolitata i đakonata mora proći rok od barem šest mjeseci (kan. 1035).

Ovdje se, dakle, radi o nižim službama koje su potrebne za dopušteno pripuštanje svetom ređenju. Zato se želimo nakratko zaustaviti na gore spomenutim kanonskim pojmovima *aspirans*, *admissio*, *candidatus*, *lector* i *acolytus* te bolje razumjeti njihova značenja.

¹⁰ Na temelju kan. 242, § 1 te *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* iz 1985., svaka biskupska konferencija pozvana je pripremiti vlastiti *Ratio nationalis*. Stoga *Ratio* koji je HBK donijela u svojem latinskom nazivu ne može imati izraz "*fundamentalis*" budući da spomenuta dva dokumenta govore da svaki narod ima svoju uredbu o svećeničkom odgoju i obrazovanju. Stoga točan latinski naslov treba biti *Ratio institutionis sacerdotalis Croatiae*.

2.1. *Admissio*

Kan. 1034 pravi razliku između pripravnika (*aspirans*) i kandidata (*candidatus*). Prema § 1, pripravnik ili *aspirans* je onaj koji upućuje molbu da postane kandidat za primanje svetog ređenja, koja, pak, mora biti vlastoručno napisana, od istoga potpisana te od mjerodavne crkvene vlasti napismeno prihvaćena. Mjerodavna vlast jest vlastiti biskup prebivališta pripravnika (kan. 1016) ili viši poglavar kleričke redovničke ustanove papinskoga prava ili kleričke družbe apostolskog života papinskog prava (1019). O vremenu primanja među kandidate ZKP ništa ne govori. Odredbe o vremenu i uvjetima *admissio* nalazimo u apostolskom pismu *Ad pascendum* Pavla VI. u broju 1, na koje se poziva i RISC 139.¹¹

Uvjeti koji se traže za *admissio* su sljedeći:

- Slobodno napisana i potpisana molba pripravnika
- Pismeno prihvaćana molba od strane mjerodavne crkvene vlasti, tj. ordinarija ili višeg redovničkog poglavara.

Prihvaćaju se samo oni pripravnici:

- koji pokazuju znakove autentičnog zvanja;
- koji su dobrog moralnog ponašanja;
- koji ne boluju od mentalnih i psihičkih nedostataka;
- koji se žele posvetiti službi Crkve na slavu Božju i dobro duša;
- koji su navršili barem dvadesetu godina života;
- i koji su započeli teološki studij.

¹¹ Ad pascendum, 1: "a) Ritus inducitur admissionis inter candidatos ad Diaconatum et Presbyteratum. Ad quam admissionem rite habendam requiritur libera adspirantis petitio, propria manu exarata ac subscripta, necnon competentis Superioris ecclesiastici acceptio scripto data, vi cuius Ecclesiae electio efficitur. Professi in religionibus clericalibus, ad Presbyteratum contententes, hoc ritu non tenentur.

b) Superior competens pro hac acceptione est Ordinarius (Episcopus et, in clericalibus institutes perfectionis, Superior Maior). Acceptari possunt ii, qui signa verge vocationis praebeant, atque, bonis moribus ornati et, a mentis corporisque defectibus immunes, vitam suam Ecclesiae servitio dicare velint ad Dei gloriam animarumque bonum. Oportet, ut, qui ad Diaconatum transeuntem adspirant, vigesimum saltem aetatis annum expleverint et studiorum theologorum curriculum coeperint.

c) Vi acceptionis candidatos vocationem suam peculiari modo curare altiusque excolere debet; atque ius acquirit ad necessaria subsidia spiritualia, quibus vocationem suam colere atque Dei voluntati, nulla condicione apposita, obtemperare possit."

Nakon prihvaćene molbe kandidat se mora brinuti za svoj poziv i produbljivati ga. Također ima pravo i na duhovnu potporu na tom putu duhovnog sazrijevanja kako bi se bezuvjetno predao Božjoj volji.

Nakon što je molba pripravnika napismeno prihvaćena slijedi bogoslužni ili liturgijski obred primanja ili *admissio* pripravnika među kandidate za sveto ređenje, po kojemu pripravnik službeno postaje kandidat ili *candidatus ad diaconatum vel presbyteratum*. Obredu predsjeda biskup ili mjerodavni viši poglavar (kan.. 1016 i 1019). Zakonik ništa ne govori o vremenu kada se taj bogoslužni obred mora obaviti. Prema dosadašnjoj praksi, ono bi moglo biti ili na kraju dvogodišnjeg filozofskog studija ili na početku trogodišnjeg teološkog. Međutim, jasno je i logično da treba poštivati vremenske intervale koji se traže u kann. 1031, § 1 i 1035.

2.2. Lektorat i akolitat

Razriješivši pitanje kanonskog položaja pripravnika i kandidata za đakonat i prezbiterat, slijede službe čitača i akolita. Nakon liturgijske reforme te spomenutog *m. p. Ministeria quaedam* Pavla VI., lektorat i akolitat ne ubrajaju se više u redove, nego u službe Crkve. Te dvije službe prethode primanju bilo trajnog bilo prolaznog đakonata (kan. 1035).

Zakonik ne donosi nikakvu definiciju niti opis tih službi niti uvjete za njihovo primanje. Značenje, sadržaj, svrha i način primanja službe čitača i akolita nalazimo u apostolskom pismu *Ministeria quaedam*. Naime, prema broju V., služba čitača ili lektora je ona njemu vlastita služba kojom naviješta Božju riječ u liturgijskoj zajednici. To znači sljedeće: navještaj Božje riječi iz Svetoga pisma pri liturgijskom slavlju, osim evanđelja u Svetoj misi i ostalim bogoslužnim obredima; recitiranje psalama, čitanje molitve vjernika, animiranje pjevanja te sudjelovanje samih vjernika u tome; ako je potrebno, može pripremiti ostale vjernike za čitanje i navještaj Pisma, osobno produbljivanje i meditiranje Svetih pisama.¹²

¹² *Ministeria quaedam*, V: "Lector instituitur ad munus, quod est ei proprium, legendi in coctu liturgico verbum Dei. Quapropter in Missa et in aliis sacris actionibus, lectiones (non autem Evangelium) e Sacra Scriptura proferat; deficiente psalmista, psalmum inter lectiones recites; intentiones orationis universalis enuntiet, ubi diaconus vel cantor praesto non sunt; centum moderetur et populi fidelis participationem dirigat; fideles ad Sacramenta digne recipienda instituat. Poterit quoque – quatenus opus sit – praeparationem curare aliorum fidelium, qui extemporanea deputatione in actionibus liturgicis Sacram Scripturam legant. Quo autem aptius atque perfectius hisce muneribus fungatur, Sacras Scripturas assidue meditetur."

O službi akolita govori broj VI. Njegova je služba da pomaže đakonu i poslužuje svećeniku, i to: kod liturgijskih slavlja, a napose u slavljenju sv. Mise, pri podjeljivanju svete pričesti kao izvanredni djelatelj kada nedostaje đakon ili svećenik, pri izlaganju Presvetog i njegovu pohranjivanju, ali bez završnog blagoslova, da poduči ostale vjernike posluživanju kod oltara, da osobno pristupa svetoj euharistiji s rastućom pobožnošću prema njoj te da produbljuje znanje o istoj.¹³

Da bi se primile te službe, prema *Ministeria quaedam* broj VIII., potrebni su:

- Slobodno vlastoručno napisana i potpisana molba mjerodavnom ordinariju ili višem redovničkom poglavaru
- Prikladna dob i posebne vrline određene od strane biskupske konferencije
- Čvrsta volja vjerno služiti Bogu i kršćanskom puku.¹⁴

Vremensko razdoblje primanja tih službi te rok koji treba proći između lektorata i akolitata prepušteni su odluci biskupske konferencije. Prema našem nacionalnom *Ratio* služba čitača podjeljuje se u trećoj godini filozofsko-teoloških studija (usp. RISC 109), a služba pratitelja ili akolitata u četvrtoj godini (usp. RISC 111).

Primanje tih službi, od koji se može dobiti oprost, ne uvodi u klerički stalež. Prije aktualnog Zakonika, taj je oprost bio pridr-

¹³ *Ministeria quaedam*, VI: "Acolythus instituitur, ut Diaconum adiuvet ac Sacerdoti ministret. Eius igitur est servitium alteris curare, Diacono atque Sacerdoti opitulari in liturgicis actionibus, praesertim in Missae celebratione: eiusdem praeterea, qua ministri extraordinarii, est Sanctam Communionem distribuere, quoties ministri, de quibus in can. 845 C.I.C., desunt vel propter adversam valetudinem, provectam aetatem vel aliud pastorale ministerium impediuntur aut quoties numerus fidelium ad Sacram Mensam accedentium tam ingens est, ut Missae celebratio nimis protrahatur. Iisdem in extraordinariis adiunctis ei mandari licebit, ut SS. Eucharistiae Sacramentum fidelium adorationi publice exponat ac postea reponat; non autem ut populo benedicat. Poterit quoque — quatenus opus sit — aliorum fidelium institutionem curare, qui ex temporanea deputati- one sacerdoti vel diacono in liturgicis actionibus opitulantur, missale, crucem, cereos etc. deferendo vel alia huiusmodi officia exercendo. Quae munera dignius exsequetur, si SS. Eucharistiam flagrantiore in dies pietate participet, de ipsa enutriatur eiusque altiorem cognitionem adipiscatur"

¹⁴ Osim toga, prema Okružnom pismu *Entre las más delicadas* Kongregacije za bogoštovlje i disciplinu sakramenata, Prilog br. 2, potrebni su i ovi dokumenti: osobno mišljenje rektora sjemeništa ili kuće odgoja, zajedničko mišljenje svih odgojitelja, mišljenje vlastitog župnika kandidata, mišljenje odgovornog svećenika mjesta ili ustanove u kojem je kandidat pastoralno surađivao te druge informacije i mišljenja (pa čak i njegovih školskih kolega) za koje rektor smatra da će pomoći pri pozitivnom ili negativnom mišljenju prikladnosti kandidata na spomenute službe.

žan Apostolskoj Stolici, a sada je on u mjerodavnosti dijecezanskog biskupa (usp. kan. 87, § 1). I za njihovo primanje potrebno je napisati molbu, iako zakonodavac to izričito ne navodi.

3. PRIPUŠTANJE SVETOM REDU

Ovdje želimo progovoriti ne samo o onim potrebnim uvjetima i osobinama za valjanost primanja svetoga reda nego i o ostalim osobinama potrebnim za dopuštenost. Kada se govori o potrebnim osobinama, možemo ih definirati na sljedeći način: to je sve ono što biva zahtijevano i traženo kao neophodno u perspektivi pripuštanja svetim redovima. Radi se o uvjetima koji se tiču ređenika, a koji su najvećim dijelom normirani u IV. knjizi, dio I. naslov VI. ZKP-a iz 1983., i to u kanonima 1024-1052.

Stoga je namjera zakonodavca ne samo naznačiti pozitivne kvalitete potrebne za pripuštanje svetom redu, nego i nabrojati sve one situacije koje, neovisno o raspoloživosti samog kandidata, priječe njegovo pripuštanje tom sakramentu.¹⁵

3.1. Uvjeti za valjanost

Crkva je u svom povijesnom rastu i sazrijevanju svela na minimum uvjete za valjanost svetog ređenja. Trenutno, uzroci koji mogu utjecati na valjanost svetog ređenja su sljedeći: bitan manjak obreda (materija i forma); pomanjkanje nakane kod zaređenog klerika; njegova nesposobnost (pomanjkanje krštenja ili muškog spola); nedostatak vlasti ili nakane djelitelja. Od svih tih navedenih uzroka zakonodavac se odlučio za zadnja dva koji se pretpostavljaju za valjano primanje svetog ređenja: "Sveto ređenje valjano prima samo kršteni muškarac." (kan. 1024).

Želimo se ukratko zaustaviti na izrazu *vir – muškarac* kao prije-ko potrebnom preduvjetu valjanosti ređenja. U današnje doba nisu više toliko aktualne rasprave, iako su još uvijek prisutne, o eventualnoj mogućnosti pripuštanju *mulier – žene* svetom ređenju u Katoličkoj Crkvi. Službeni stav i učenje Katoličke Crkve o eventualnom ređenju žena teološko-pravno je obrazložen u apostolskom pismu Ivana Pavla II., *Ordinatio sacerdotalis*, iz 1994. U br. 4, između ostalog, Ivana Pavao II. kaže da Crkva nema ni na koji način ovlast ženama podijeliti svećeničko ređenje te da taj sud mora biti prihvaćen

¹⁵ Usp. P. Pavanello, *Irregolarità e impedimenti a ricevere l'ordine sacro*, u: QDE 12 (1999), 285.

in modo definitivo od svih vjernika Crkve. Ne radi se o dogmatskoj definiciji, nego o izjavi rimskog prvosvećenika koja je zapravo čin redovitog i autentičnog učiteljstva te kao konačan nauk mora biti prihvaćena i bezuvjetno obdržavana od svih članova Crkve (usp. kan. 750, § 2).

Sve više se stavlja u pitanje pravo i neposredno značenje pojma *vir – muškarac*. Naime, pojavila su se nova razmišljanja koja postavljaju pitanje identiteta osobe s obzirom na njezin spol i njezin rod.¹⁶ Prema pojedinim razmišljanjima i teorijama osoba koja je rođena s genitalnim organima muškarca ne mora nužno pripadati muškom spolu. Ista problematika tiče se i žene. Ne ulazeći dublje u analizu ove problematike, želimo ukratko reći sljedeće: unatrag nekoliko godina pojavila su se dva izraza kojima se seksualni identitet osobe može manifestirati kroz rodnu ili spolnu pripadnost. Naime, spolna pripadnost temelji se na psiho-biološkoj datosti osobe, dok je rodna (*gender*) pripadnost posljedica subjektivnih, socijalnih i kulturoloških utjecaja na ulogu muškarca i žene u društvu. Prema *gender* teoriji, svaka osoba je slobodna, neovisno o svom spolu, izabrati vlastiti spolni identitet i bez obzira na genitalne organe živjeti i ponašati se onako kako se ona “iznutra” osjeća. U prilog tome idu i specijalizirane klinike za promjenom spola na kojima se “modificira” urođeni psiho-biološki spolni identitet. Daljnje promišljanje i raspravu o ovoj problematici ostavljamo drugim srodnim znanostima, a mi se želimo vratiti našoj tematici.

Neposredno i vlastito značenje pojma *vir* u potpunoj je suprotnosti s pojmom *mulier/foemina* kojim se izriče očita upućenost na biološku pripadnost spola. Jasno je da biti muškarac ili žena najprije ovisi o fizičkim organima same osobe s kojima se ona rađa kao takva. Međutim, osim biološkog identiteta spola jedne osobe, tu su i drugi elementi koje treba imati na umu pri *relatio* ili odnosu muškarca/žene s drugim osobama bilo istoga bilo suprotnoga spola, a koji utječu na njegovu/njezinu spolnost i seksualnost, kao što su psihološki, etički, moralni, socijalni itd.

Prema tome, zakonodavac je za valjano ređenje propisao da kandidat pripada muškom spolu (biološka datost). Ako kandidat ima određenih dvojbi s obzirom na svoj seksualni identitet (psihološka datost), mjerodavni poglavari, uz pomoć stručnjaka, donose konačnu odluku o njegovu pripuštanju na ređenje.

¹⁶ Usp. G. Incitti, I requisiti per l'accesso al sacramento dell'ordine, u: Associazione canonistica italiana, *Il sacramento dell'ordine*, XXXVII Incontro di Studio, Borca di Cadore (BL), 29 giugno – 2 luglio 2010, 66-67.

3.2. Uvjeti za dopuštenost

Propisane uvjete za dopuštenost svetog ređenja nalazimo u kan. 1025, § 1. Da bi se dopušteno podijelili redovi prezbiterata ili đakonata, traži se da kandidat, kad dovrši kušnju prema odredbi prava, po sudu svojega biskupa ili mjerodavnog višeg poglavara ima potrebne osobine, da ga ne priječi nikakva nepravilnost niti ikakva smetnja te da ispunjava preduvjete prema odredbi kann. 1033-1039; neka, osim toga, ima isprave o kojima se govori u kan. 1050 i neka se obavi provjera o kojoj se govori u kan. 1051.

§ 2. Osim toga, traži se da se prema sudu spomenutog mjerodavnog poglavara smatra korisnim za služenje Crkve.

§ 3. Biskup koji redi svojega podložnika određenog za služenje u drugoj biskupiji mora biti siguran da će se ređenik posvetiti toj biskupiji.

Kao što vidimo, kan. 1025 donosi potrebne osobine za dopuštenost podjeljivanja prva dva stupnja svetoga reda, đakonata i prezbiterata, a to su: vrijeme kušnje, sud o prikladnosti, isprave, provjere te korisnost kandidata za služenje. Što se tiče nepravilnosti i smetnji za sveto ređenje, o njima ćemo kasnije govoriti.

1. *vrijeme kušnje*: s kan. 1025 usko je povezan i kan. 1027, koji određuje da se "pripravnici za đakonat i prezbiterat brižljivo pripravlja i odgajaju, prema pravnoj odredbi". Na pitanje koja je to pravna odredba, odgovor nalazimo u II. knjizi ZKP-a, naslov III., poglavlje I. Naime, u ovom poglavlju, pod naslovom *Odgoj i obrazovanje klerika*, u kann. 232-264 sadržane su sve pravne odredbe kojima se zaokružuje vrijeme kušnje, čime kandidat ispunjava prvi uvjet za dopušteno primanje svetog reda. Ako se radi o kandidatu neke redovničke ustanove, i njega obvezuju spomenuti kanoni uz "program studija koji je vlastit ustanovi" (kan. 659, §3).

2. *sud o prikladnosti*: vlastiti biskup ili mjerodavni viši poglavar kandidata donosi sud o potrebnim osobinama, sposobnostima i prikladnosti kandidata za ređenje. Oni to mogu učiniti osobno ili preko otpusnog pisma (usp. kan. 1052, § 1-2). Njihova je dužnost doći do pozitivnih argumenata i moralne sigurnosti ređenika o njegovoj prikladnosti za primanje svetog reda.

3. *isprave i provjere*: Za dopušteno podjeljivanje redova đakonata i prezbiterata kandidat mora posjedovati odgovarajuće isprave propisane u kan. 1050 te da su prema kan. 1051 izvršene provjere osobina kandidata za ređenje.

4. *korisnost kandidata za služenje*: kan. 1025, § 2 potvrđuje temeljni princip svetog reda, koji glasi da se on ne podjeljuje prven-

stveno zbog osobnog posvećenja pojedinca, nego jer se kandidat "smatra korisnim za služenje Crkvi". Ta se korisnost služenja ne odnosi samo na biskupiju, kao u slučaju inkardinacije (usp. kan. 269, 1°), nego se tiče cijele Crkve i dobra koje on u služenju može učiniti.

3.3. Osobine kandidata za ređenje

Osim uvjeta za valjanost i dopuštenost svetog ređenja, zakonodavac je odredio i potrebne osobine koje mogu imati pravnih posljedica bilo na valjanost svetog ređenja bilo na njegovu dopuštenost. Osobine, koje su propisane u kann. 1026-1039 te 1050-1052, možemo podijeliti u tri glavne skupine: osobne kvalitete, koraci koji pretihode ređenju te potrebne isprave i provjere koje se zahtijevaju od ređenika.

3.3.1. *Osobne kvalitete koje se traže od ređenika su:*

1. *potrebna sloboda*: sloboda izbora životnog staleža jedno je od temeljnih i nepovredivih prava svake ljudske osobe (kan. 219). Kada je riječ o kleričkom staležu, kan. 1026 izričito određuje: "Da bi netko bio ređen, treba da ima potrebnu slobodu; ne smije se nitko ni na koji način, ni zbog bilo kojeg razloga siliti da primi redove, niti odvrćati od ređenja onaj tko je kanonski prikladan." Na istoj je liniji i kan. 1036, prema kojemu kandidat prije promaknuća u svete redove mora predati pismeno svjedočanstvo kojim izjavljuje da će "svojevoljno i slobodno primiti sveti red". Radi se o apsolutnoj slobodi, koja uključuje i habitualnu nakanu primiti svete redove, a bez koje bi ređenje bilo nevaljano.¹⁷ Habitualna nakana je *explicite et implicite* nakana ređenika pristupiti i primiti sveto ređenje te nakana koja nikada nije bila opozvana. Međutim, ta potrebna sloboda može biti umanjena bilo zbog prisile, bilo zbog velikog straha, čime se može dovesti u pitanje sama valjanost svetog ređenja. Dakle, kandidat-ređenik mora biti svjestan, slobodan i odgovoran pri donošenju takve jedne odluke, koja ima sve karakteristike ljudskog čina. Taj pak ulazi u pravnu kategoriju sposobnosti osobe koja namjerava izvršiti jedan pravni čin. Crkveni nam zakonodavac o tome govori u kan. 125, § 1. Ako je jedan pravni čin učinjen pod prisilom "nanesenom osobi izvana, kojoj se ona nije mogla nikako oduprijeti, smatra se da nije ni učinjen". Ako se to dogodi u slučaju ređenika, tada se, prema kan. 290, br. 1, zahtijeva proglašenje ništavosti tog ređenja sudskom presudom ili upravnom odlukom od strane mjerodavne crkvene vlasti. Ako se radi o ređenju učinje-

¹⁷ Usp. Nikola Škalabrin, *Posvetiteljska služba Crkve*, skripta, Đakovo, 2010., 95.

nom pod velikim strahom, nepravedno nanesenim, ili zlonamjernoj prijevari, prema kan. 125, § 2, takav je čin valjan. No on se "može poništiti sudskom presudom", i to bilo na zahtjev samog ređenika, bilo od strane crkvenog autoriteta.

2. *brizljiva priprava i dovoljna poučenost*: već smo vidjeli da gore spomenuti kan. 1027 govori o brižljivoj pripravi kandidata za đakonat i prezbiterat. Sljedeći kanon u nizu je kan. 1028, koji obvezuje dijecezanskog biskupa ili mjerodavnog poglavara da se pobri- nu kako bi kandidati bili propisno poučeni "o onome što se odnosi na sveti red i njegove obveze". Što se to odnosi na sveti red i njegove obveze, nalazimo u kan. 247, §§ 1-2: "§ 1. Neka se prikladnim odgojem priprave na obdržavanje stanja celibata i nauče ga poštovati kao poseban Božji dar. § 2. Neka se pitomci na prikladan način upoznaju s dužnostima i poteškoćama koje su vlastite posvećenim crkvenim službenicima i neka im se ne prešuti ni jedna poteškoća svećeničkog života."

3. *odgovarajuće sposobnosti i vrline*: osim specifične priprave i teološkog poznavanja sakramenta svetoga reda, traže se i ljudske vrline koje rese kandidata ređenika, a koje su znakovi božanskog poziva. Prema kan. 1029 te su sposobnosti i vrline ovako definirane:

- cjelovita vjera kandidata
- ispravna nakana
- potrebno znanje
- dobar glas
- besprijekorno ponašanje i prokušane vrline
- tjelesne i duševne vrline primjerene svetom redu.

4. *kanonska dob za ređenje*: da bi kandidat bio pripušten svetom ređenju s obzirom na kanonsku dob, zakonodavac u kan. 1031 predviđa nekoliko slučaja. Ako se radi o prezbiterskom ređenju, tada je za dopuštenost propisana dob od navršenih 25 godina. Osim toga, potrebno je da je kandidat dovoljno zreo te da je između đakonata i prezbiterata prošlo barem šest mjeseci. Kada se neoženjeni kandidat pripravlja za trajni đakonat, kanonska je dob za primanje đakonata navršenih 25 godina. Ako je kandidat oženjen, tada su potrebna dva uvjeta: navršenih 35 godina života te pristanak žene. Osim ove propisane kanonske dobi, zakonodavac dopušta biskupskoj konferenciji mogućnost odrediti i višu dob za dopušteno primanje bilo đakonata bilo prezbiterata. Na koncu, ako kandidat nema propisanu kanonsku dob, a ona prelazi razdoblje veće od godine dana, tada je oprost od dobi pridržan Apostolskoj Stolici. Svaki dijecezanski biskup oprost od dobi može osobno dati ako je vremenska razlika manja od godinu dana.

5. *odredbe o đakonatu*: kan. 1032 predviđa dva slučaja. Ako se radi o kandidatu koji se sprema za prezbiterat, tada on može primiti red đakonata nakon završenog petogodišnjeg teološko-bogoslovnog studija (§ 1). Osim toga, potrebno je da nakon đakonskog ređenja kandidat za prezbiterat obavi i đakonski praktikum u nekoj župnoj zajednici za vrijeme koje će odrediti biskup ili mjerodavni viši poglavar (§ 2).

Ako se radi o kandidatu za trajni đakonat, tada on može biti zaređen za trajnog đakona "tek pošto završi vrijeme odgoja i obrazovanja" (§ 3). Kan. 236 određuje da to vrijeme odgoja i obrazovanja za trajni đakonat traje 3 godine.

6. *Zabrana promaknuća u prezbiterat*: već smo naglasili da nitko od vjernika nema pravo na sveti red. Ako se kandidat osjeća od Boga pozvanim te ako ispunjava sve preduvjete koje Crkva pred njega stavlja, tada postoji mogućnost pripuštanja svetom ređenju. Međutim, ako nema tih preduvjeta, tada mu se može zabraniti primanje tog sakramenta. Ovaj slučaj predviđa kan. 1030: "Vlastiti biskup ili mjerodavni viši poglavar može sebi podložnim đakonima koji su određeni za prezbiterat zabraniti pristup prezbiteratu samo zbog kanonskog, makar tajnog, razloga, ali je moguć utok prema pravnoj odredbi."

Radi se, dakle, o zabrani pripuštanju za prezbiterat, i to samo zbog kanonskih razloga, makar i tajnih. Za sada ćemo samo spomenuti neke od tih kanonskih razloga a kasnije će biti više riječi o njima. To mogu biti nepravilnosti, smetnje, cenzure, kažnjiva djela. Unatoč zabrani, đakon može uložiti utok nadležnoj Kongregaciji za kler, Kongregaciji za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života ili Kongregaciji za istočne Crkve ili za evangelizaciju naroda, ovisno kojoj crkvenoj zajednici pripada.

3.3.2. Čini koji prethode ređenju

Dosadašnji kanoni 1026-1032 govorili su o samoj osobi i osobnosti ređenika te o njegovoj formaciji. Daljnji *iter* pripuštanja kandidata svetom ređenju pretpostavlja i još neke točno određene preduvjete, koje nalazimo u kann. 1033-1039 kojima se želi provjeriti je li njegov put prema ređenju dopušteno obavljen. Evo tih preduvjeta *ad liceitatem*:

1. primljeni sakrament potvrde (kan. 1033);
2. upis pripravnika (*aspirans*) među kandidate (*candidatos admisso*) uz vlastoručno napisanu i potpisanu molbu (kan. 1034, § 1);
3. primanje i obavljanje službe čitača i akolita (kan. 1035, § 1);

4. vlastoručno napisana i potpisana izjava o svojevolumnom i slobodnom primanju svetog reda i doživotnom posvećenju crkvenoj službi (kan. 1036);

5. javno preuzimanje obveze celibata pred Bogom i pred Crkvom (kan. 1037); taj javni obred umetnut je u obred đakonskog ređenja;

6. prethodno obavljene barem petodnevne duhovne vježbe (kan. 1039);

7. osobno odbijanje promaknuća u prezbiterat i želja vršiti samo đakonsku službu (kan. 1038).

3.3.3. *Potrebne isprave i provjera osobina ređenika*

Da bi kandidat bio promaknut u svete redove, na temelju kan. 1050 potrebne su sljedeće isprave:

1. svjedočanstvo o propisno završenom studiju prema odredbi kan. 1032;

2. ako se radi o ređenima za prezbiterat, svjedočanstvo o primljenom đakonatu;

3. ako se radi o ređenima za đakonat, svjedočanstvo o primljenom krštenju i potvrdi te svjedočanstvo o primljenim službama čitača i akolita;

4. svjedočanstvo o izjavi o kojoj se govori u kan. 1036;

5. ako je ređenik za trajni đakonat oženjen, svjedočanstva o sklopljenoj ženidbi i ženinu pristanku.

Osobe koje su zadužene za provjeru svih osobina potrebnih za primanje svetog ređenja su rektor sjemeništa ili kuće odgoja i obrazovanja te dijecezanski biskup. Prema kan. 1051, br. 1, rektorova je dužnost da provjeri posjeduje li kandidat za ređenje:

1. ispravni nauk;

2. istinsku pobožnost;

3. dobro ponašanje;

4. prikladnost za vršenje službe;

5. duševno i tjelesno zdravlje.

U drugom broju istog kanona dijecezanski biskup ili viši poglavar mogu upotrijebiti i druga korisna sredstva pri valjano obavljenoj provjeri kandidata koja mogu biti pisana svjedočanstva, oglasi ili druge obavijesti. Sve to radi stjecanja moralne sigurnosti u prikladnost kandidata za ređenje.

Nadalje, dužnost biskupa koji redi vlastitim pravom jest biti siguran:

1. da postoje isprave navedene u kan. 1050;

2. da je provjera obavljena prema pravnoj odredbi;
3. da je utvrđena kandidatova prikladnost;
4. ako se radi o redovničkom kandidatu, da je konačno učlanjen u redovničku ustanovu ili družbu te da je podložnik poglavara koji daje otpusno pismo.

Na koncu, kan. 1052, § 3 donosi jednu vrlo zanimljivu odredbu. Ako biskup sumnja u prikladnost kandidata za primanje reda, "neka ga ne redi". To je temeljni princip jer konačna odluka rediti ili ne rediti pripada zakonitoj mjerodavnoj vlasti te ne postoji neko pravo vjernika na ređenje i sveti red.

3.4. Nepravilnosti i smetnje

Zadaća je Crkve izabrati za sveto ređenje samo one kandidate koji su dostojni i prikladni. Iako je Crkva svela na minimum uvjete *ad validitatem* za sakrament svetoga reda, ona još uvijek nastoji svojim pozitivnim pravnim uredbama zaštititi svetost, dostojanstvo i djelotvornost istoga. Stoga u kann. 1040-1049 donosi sve one nepravilnosti i druge smetnje koje mogu utjecati na sposobnost kandidata koji pristupa svetom ređenju ili u vršenju primljenog reda.

Pojam nepravilnosti i smetnje definiran je u kan. 1040: "Od primanja reda isključuju se oni koje priječi bilo kakva smetnja, bilo trajna, koju nazivamo nepravilnost, bilo jednostavna; nikakvu pak smetnju ne uzrokuje ono što nije sadržano u kanonima koji slijede." Dakle, nepravilnost možemo definirati kao kanonsku smetnju, po svojoj naravi trajnu, koja zabranjuje primanje svetog reda ili njegovo vršenje. S druge pak strane, smetnja je jedno stanje po sebi privremenog karaktera, u kojem se ređenik nalazi, a koje mu priječi pristupanje svetom redu ili njegovu vršenju. Prema tome, "temeljna razlika između nepravilnosti (*irregularitas*) u pravom smislu riječi i obične smetnje (*impedimentum*) jest u tome što je nepravilnost po sebi (*ex se*) trajna, dok je smetnja privremena".¹⁸

Bez obzira radi li se o nepravilnostima ili smetnjama, one sveto ređenje ne čine nevaljanim, nego nedopuštenim. Utvrđivanje njihova (ne)postojanja ne tiče se samo kandidata nego i odgovornosti ordinarija na kojeg spada konačna odluka o prikladnosti kandidata te o njegovu pripuštanju svetom ređenju.

3.4.1. Nepravilnosti

S obzirom na nepravilnosti koje isključuju mogućnost primanja svetog reda, kan. 1041 ih taksativno nabraja. To znači da samo

¹⁸ N. Škalabrin, *Posvetiteljska služba Crkve*, 101.

one dolaze u obzir i da ih treba usko tumačiti (usp. kan. 18). One mogu prestati bilo zbog ukidanja zakona koji ih je odredio bilo zbog oprosta od strane mjerodavne crkvene vlasti.

Prema kan. 1041, nepravilnosti su:

1. bilo koji oblik ludila ili druge duševne bolesti zbog koje bi, nakon savjetovanja sa stručnjacima, kandidat bio neprikladan za pravilno vršenje službe;

2. počinjeno kažnjivo djelo otpada, krivovjerja ili raskola;

3. pokušaj sklapanja samo svjetovne ženidbe;

4. počinjeno hotimično ubojstvo ili obavljani pobačaj, ako je došlo do učinka, i svi koji su u tome djelatno surađivali;

5. teško i namjerno sakaćenje samog sebe ili drugoga ili pokušaj oduzimanja vlastitog života;

6. tko je izvršio čin reda pridržan onima koji su u redu episkopata ili prezbiterata, bilo da toga reda nema bilo da mu je njegovo vršenje zabranjeno nekom proglašenom ili izrečenom kanonskom kaznom.

3.4.2. Smetnje

Kada se radi o smetnjama, koje su prolaznog karaktera, one prestaju onda kada prestane i njihov uzrok. Prema kan. 1042, to su:

1. onaj koji je oženjen, osim ako je zakonito određen za trajni đakonat;

2. onaj koji vrši službu ili upravu zabranjenu klericima prema odredbi kann. 285 i 286, o kojoj mora polagati račun sve dok, pošto napusti službu i upravu i položi račune, ne postane slobodan;

3. novokrštenik, osim ako je prema ordinarijevu sudu dovoljno prokušan.

3.4.3. Dužnost prijave i vršenje svetih redova

Osim dijecezanskog biskupa, mjerodavnog višeg poglavara i svih odgojitelja koji sudjeluju u odgoju i formaciji za sveti red, zakonodavac poziva i sve vjernike da ako znaju za neku nepravilnost ili smetnju dotičnog kandidata za sveto ređenje, to jave ordinariju ili župniku (kan. 1043). Razlog ove odredbe jest odgovornost cijelog Božjeg naroda pri izboru i rasuđivanju prikladnosti kandidata za sveto ređenje te zaštita samog sakramenta svetog reda. Ova dužnost vjernika odnosi se samo na ta dva kanona, a ne na sljedeći, kan. 1044, u kojem bivaju naznačene nepravilnosti i smetnje u dopuštenom vršenju već primljenog svetog ređenja. Odluka o tome pripada mjerodavnoj crkvenoj vlasti, tj. dijecezanskom biskupu ili mjerodav-

nom višem poglavaru. U prvom paragrafu kan. 1044 normira koje su to nepravilnosti za vršenje primljenih redova:

1. onaj koji je, dok je bio spriječen nepravilnošću za primanje redova, nezakonito primio redove;

2. onaj koji je počinio kažnjivo djelo, o kojemu se govori u kan. 1041, br. 2, ako je javno;

3. onaj koji je počinio jedno od kažnjivih djela, o kojima se govori u kan. 1041, br. 3, 4, 5, 6.

Isti kanon, u § 2, zabranjuje vršenje redova:

1. onomu koji je, dok je bio zadržan smetnjom za primanje redova, nezakonito primio redove;

2. onomu koji boluje od ludila ili druge duševne bolesti o kojoj se govori u kan. 1041, br. 1, dok mu ordinarij, pošto se posavjetuje sa stručnjakom, ne dopusti vršenja tog reda.

3.4.4. Neznanje i oprost

Ukoliko kandidat nije znao za postojanje neke nepravilnosti ili smetnje za sveto ređenje ili za vršenje primljenog svetog reda, to neznanje ga ne opravdava niti izuzima od njih, prema kan. 1045: "Neznanje o nepravilnosti i smetnji ne izuzima od njih." Stoga je Kongregacija za katolički odgoj izdala dva okružna pisma, i to 27. srpnja 1992. te 2. veljače 1999., u kojima poziva biskupe i ostale odgovorne u sjemenišnoj formaciji da kandidate za sveti red pravodobno informiraju o kanonskim odredbama s obzirom na nepravilnosti i smetnje za primanje redova, kako bi na vrijeme uočili određene slučajeve te oprezno reagirali.

No ako se otkrije postojanje navedenih nepravilnosti ili smetnji, tada je oprost, u većini slučajeva, pridržan Apostolskoj Stolici (kan. 1047, §§ 1-3), dok ordinarij može dati oprost od onih "koje nisu pridržane Svetoj Stolici" (kan. 1047, § 4).

ZAKLJUČAK

Veliko sjemenište, kao crkvena ustanova određena za odgoj i obrazovanje kandidata za svećeništvo (PDV 61), ima zadaću djelotvorno odgovoriti na potrebe vremena i očekivanja same Crkve s obzirom na identitet i ulogu prezbitera danas. Stoga je cilj cjelokupne sjemenišne formacije odgojiti ih za buduće prave pastire duša po primjeru Isusa Krista, Svećenika, Učitelja i Pastira.

U ostvarenju tog cilja sudjeluju sjemenišni odgojitelji i poglavari, koji, u suradnji s dijecezanskim biskupom, imaju dužnost i obve-

zu omogućiti pitomcima velikog sjemeništa sve potrebne preduvjete i uvjete za uspješan hod prema njihovom svetom ređenju.

Sjemenišni život, odgoj i obrazovanje treba ih pripremiti na buduću trostruku službu: naviještanje Radosne vijesti, slavlje Euharistije i ostalih sakramenata te pastoralno djelovanje koje će vršiti u vjerskim zajednicama.

Da bi bili spremni za te službe, zakonodavac je propisao cijeli *iter* kojeg se moraju državati i odgojitelji i sami kandidati, i to u tri susljedne i međusobno povezane etape njihove pripreme i sazrijevanja: primanje u veliko sjemenište, podjeljivanje nižih službi te pripuštanje svetom ređenju.

Za svaku navedenu pojedinu etapu nastojali smo sustavnim redom donijeti sve potrebne uvjete i kriterije kojih se moraju držati i odgojitelji i kandidati na putu prema svećeništvu. Pritom smo se, osim Zakonika kanonskoga prava iz 1983. držali i ostalih crkvenih dokumenata kojima smo upotpunili određene pravne praznine povezane s uvjetima bilo za valjanost bilo za dopuštenost svake pojedine etape.

Ako ih se sva velika sjemeništa budu držala i primjenjivala ih u sjemenišnom odgoju i obrazovanju, tada će se moći izbjeći eventualne nesigurnosti ili nejasnoće pri utvrđivanju sposobnosti i spremnosti kandidata od njihova primanja u veliko sjemenište pa sve do pripuštanja svetom ređenju.

THE PROCEEDING OF VERIFICATION IN THE SEMINARIAN FORMATION ACCORDING TO THE CHURCH-JURIDICAL DOCUMENTS

Summary

In the first chapter *Admission to the Seminary*, the author gives all norms and rules that must be respected by young men being admitted into the major Seminary. Once being accepted, the candidates are obligated to follow the specific education and formation on the way to become a priest in the Catholic Church. In the second chapter, the main emphasis is on the required conditions before any promotion to the holy Orders, like the ministries of lector and acolyte and transitional diaconate.

Admission to the holy Ordination is the third chapter of this article. By analysing the canons about the candidates for Ordina-

tion, the intention is to present in a systematic way all prescribed conditions one candidate must fulfil before diaconal or priestly ordination. They are all numbered and explained under the following topics: prerequisites for Ordination, requisites for valid Ordination, requirements for licit Ordination, accurate formation of the candidates for Orders, irregularities and impediments for reception of Orders and required documents and examination.

Key words: *diocesan seminary, major seminary, admission to the seminary, formation of candidates of Orders, requisites for Orders, impediments to reception of Orders, documents for Ordination.*